

تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

احمد فرامرزی قراملکی^۱ و سعیده تقی زاده^{۲*}

چکیده

اخلاق آموزش، مبحثی بسیار با اهمیت در نظام آموزش عالی جهان و کشور ما محسوب می‌شود. گرچه در کشور ما توجه شایسته‌ای تاکنون نسبت به آن نشده بود. هدف پژوهش حاضر بیان مراحل و مسائل مرتبط با تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است؛ بنابراین روش این پژوهش کیفی اقدام پژوهشی است که به واسطه‌ی قرارگیری پژوهشگران در موقعیت و دغدغه‌مندی حاصل شده است. یافته‌های پژوهش نشان از خلأ بسیار در زمینه‌ی مبحث مهم اخلاق آموزش در نظام آموزش عالی ما دارد. در این پژوهش ۵ فاز به‌منظور تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش وزارت عتف در نظر گرفته شده است که در هر کدام از فازها مراحل مختلفی به‌منظور اجرایی شدن و تسهیل روند آن در نظر گرفته شده است. مطالعه‌ی پژوهش حاضر می‌تواند اطلاعات ارزشمندی در اختیار تمامی افراد علاقه‌مند به‌ویژه دانشگاهیان در زمینه‌ی تدوین اسناد اخلاق آموزش دانشگاهی قرار دهد.

کلیدواژه‌ها: نظام‌نامه، اخلاق آموزش، دانشگاه‌های کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

^۱ استاد گروه کلام و فلسفه اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران.

^۲ نویسنده مسئول: مسئول اخلاق آموزش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تهران، رایانامه: taghizade_s@atu.ac.ir.

مقدمه

اخلاق و به‌ویژه اخلاق آموزش جز مباحث بسیار مهم در جهان کنونی محسوب می‌شود. این واژه دارای چنان بار معنای وسیع و ارزشمندی است که حفظ ارکان هر جامعه‌ای بدان بستگی دارد. نظام آموزش عالی تمامی کشورها نیز برای داشتن زیست پایدار و توانمند نیاز به اخلاق و به‌ویژه اخلاق آموزش دارند. در این بین برای جلوگیری از اعمال سلیقه‌های فردی نیاز است که از ابزارهایی بهره برد تا راه برای ایجاد یکدستی و آگاهی نسبت به اعمال اخلاقیات فراهم شود و همچنین اجرایی شدن و ایجاد ضمانت‌های لازم مهیا باشد. با توجه به نقش ویژه آموزش عالی و دانشگاه‌ها و برجسته بودن نقش آموزشی دانشگاه‌ها در میان نقش پژوهش و خدمت‌رسانی، اخلاق آموزش بسیار می‌درخشد. اخلاق آموزش در کشور ما جز مباحثی است که توجه مناسبی به آن نشده است گرچه هیچ‌کس نمی‌تواند اهمیت و نقش راهبردی آن را انکار کند. اخلاق آموزش عبارت است از رعایت تمامی مسائل اخلاقی از همه‌ی جنبه‌ها در امر آموزش که می‌تواند شامل حقوق صاحبان حق در محیط ۳۶۰ درجه باشد (علی پور و شالیباف، ۱۳۸۷، ۴۴؛ فرامرزی قراملکی، ۱۳۹۳، ۳۲). اصول اخلاقی اساساً از جامعه‌ای به جامعه‌ی دیگر ثابت هستند. در محیط‌های دانشگاهی نیز، اخلاقیات از جمله مباحث مهمی است که باید به آن‌ها توجه فراوان شود زیرا دانشگاه‌ها انسان‌ساز هستند و در نتیجه اشتباه در این زمینه می‌تواند بسیار زیان‌آور باشد و در نتیجه اخلاقیات باید در تمامی استانداردها، مراحل، فرایندها و عملیات دانشگاهی به‌صورت کاملاً واضح به کار گرفته شود (برنل و اسناکنبرگ، ۲۰۱۵). به‌منظور اینکه اخلاقیات به‌ویژه اخلاق آموزش در دانشگاه‌های کشور نهادینه‌شده و بتوان فارغ‌التحصیلانی اخلاق مدار داشت، نیاز است که در بالاترین نهاد آموزش عالی کشور یعنی وزارت علوم تمهیداتی در این زمینه صورت گیرد. این تمهیدات می‌تواند برای مثال شامل ایجاد پست سازمانی اخلاق آموزش، تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش، برگزاری کارگاه‌ها و ایجاد سنجه‌های اخلاق آموزش باشد. در این صورت دانشگاهیان به‌ویژه در مواجهه با اخلاق آموزش که موضوع پژوهش حاضر است با استانداردهایی فراتر از استانداردهای ذهنی خود مواجه هستند که زمینه‌ی هرگونه خطای شناختی و ادراکی، توجیه‌گری و استفاده‌ی شخصی را تا حد زیادی از بین می‌برد. آموزش عالی بیشتر از هر چیز دیگری نیازمند اخلاق است زیرا در سال‌های اخیر هجوم افراد به سمت آموزش عالی باعث شده است که مسئله‌ی کمیت آموزش عالی از جهات مختلف به‌ویژه اخلاق آموزش دستخوش چالش‌های بسیار شود. توجه به اخلاق آموزش بسیار دارای اهمیت است زیرا به حقوق متقابل تمامی افراد ذینفع آموزش دانشگاهی می‌پردازد و در نتیجه موجب ارتقای نقش و جایگاه آموزش عالی می‌شود (مک

فارلن^۱، ۲۰۰۴، ۱۲). بررسی‌های صورت گرفته برای یافتن منابعی در زمینه‌ی اخلاق آموزش نشان داد که علی‌رغم اهمیت این موضوع تحقیقات اندکی به‌ویژه در کشورمان صورت گرفته است. مرتبط‌ترین منابع در ادامه بیان شده است. دانشگاه علامه طباطبایی (۱۳۹۹) نظام‌نامه و دستورالعمل اخلاق آموزشی برای دانشگاه خود تدوین کرده است. این نظام‌نامه دارای بخش‌های مختلفی از جمله اصول اخلاق حرفه‌ای آموزش، وظایف اخلاقی مدیران آموزشی، وظایف اخلاقی مدیر گروه آموزشی، وظایف اخلاقی هیئت‌علمی، وظایف اخلاقی کارشناس آموزشی و وظایف اخلاقی دانشجو است. این منبع به‌روزترین سند اخلاقی تدوین شده در کشور است. عبداللهی، غیائی ندوشن، طاهری، یادگارزاده و تقی زاده (۱۳۹۸) به پژوهشی با هدف بررسی اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌های کشور و مقایسه‌ی آن با دانشگاه‌های برتر جهان با تأکید بر تدریس اثربخش پرداخته‌اند. جامعه‌ی پژوهش ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان و ۵۳۹ دانشگاه ایران است (تمام شماری). این پژوهش کیفی بوده و از روش بهینه کاوی تجارب موفق ملی و بین‌المللی با استفاده از مطالعه‌ی تطبیقی بهره برده است. در این پژوهش بیان شده است که در حال حاضر در دانشگاه‌های ایران و حتی دانشگاه‌های برتر جهان بیشتر به منشور اخلاق حرفه‌ای توجه می‌شود. دانشگاه‌هایی هم که دارای مستندات اخلاق حرفه‌ای با تأکید بر تدریس اثربخش هستند، وحدت رویه خاصی در بیان محتوای آن ندارند. از دیگر سو، اخلاق حرفه‌ای و مستندات مربوط به آن در دانشگاه‌ها باعث وحدت رویه در پیاده‌سازی اخلاقیات در دانشگاه‌ها می‌شود. روسا و مدیران دانشگاه‌ها باید توجه بیشتری نسبت به تدوین سند اخلاق حرفه‌ای برای دانشگاه‌ها داشته باشند تا بتوانند هدف اصلی دانشگاه‌ها که تدریس اثربخش است را به بهترین نحو محقق کنند. قانیدی، مدهوشی، رازقی و صفایی قادی‌کالیبی (۱۳۹۷) به بررسی علل و زمینه‌های فساد دانشگاهی و پیامدهای ناشی از آن پرداخته‌اند. سؤال اصلی پژوهش این است که چه دلایل، شرایط و زمینه‌هایی سبب ایجاد فساد دانشگاهی می‌شود و بروز فساد دانشگاهی چه پیامدهایی برای دانشجویان، استادان، ساختار نظام آموزش عالی و دیگر نهادها و سازمان‌های جامعه دارد. روش پژوهش تئوری زمینه‌ای است. داده‌ها از طریق مصاحبه‌ی کیفی عمیق با ۲۲ نفر از دانشجویان دوره دکتری، اعضای هیئت‌علمی دپارتمان علوم اقتصادی و اداری و علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه‌های شهید بهشتی، تربیت مدرس و مازندران و

¹ Macfarlane

همچنین سیاست‌گذاران حوزه علم و فناوری به شیوه‌ی نمونه‌گیری نظری و هدفمند جمع‌آوری شد. یافته‌ها نشان داد که تعدد نهادهای تصمیم‌گیرنده‌ی خط‌مشی علمی، تمرکزگرایی، نبود اسناد اخلاقی، توجه به کمیت به جای کیفیت، قانون‌گریزی، تجاری شدن آموزش عالی، افزایش تقاضای جامعه برای آموزش عالی و مدرک‌گرایی از جمله علل اصلی بروز فساد دانشگاهی است. همچنین شرایط و زمینه‌های دیگری چون شکاف بین دانشگاه و صنعت، رویه‌های نادرست نظارت رسمی در دانشگاه‌ها و تنزل آموزش در بروز فساد دانشگاهی مؤثر هستند. این مطالعه نشان داد که پیامد چنین فسادی به کم‌رنگ شدن اخلاق فردی و حرفه‌ای، پیامدهای منفی اقتصادی و پایین آمدن رفاه کلی جامعه منجر خواهد شد. همچنین زرافشانی، شرفی و اطهری (۱۳۹۷) به بررسی برقراری ارتباط دانشجویان با اساتید در افزایش بهره‌وری آموزشی، انگیزه و اعتماد به نفس دانشجویان و در نهایت ارتقای کیفیت آموزش مؤثر پرداخته‌اند. در این مقاله به اهمیت اخلاقیات در برقراری ارتباط مناسب میان استاد و دانشجو اشاره شده است. همچنین بیان شده است که نیاز است در کشور ما توجه بیشتری در این زمینه صورت گیرد. مطالعه‌ی حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه‌ی آماری شامل دانشجویان رشته‌های پزشکی، دندان‌پزشکی و داروسازی در مقطع علوم پایه هستند. دانشگاه الزهرا (۱۳۹۳) و گروه مپنا (۱۳۹۲) به ارائه سند جامع اخلاقی برای خود پرداخته است. در این اسناد چهار بخش در نظر گرفته شده است. پیشگفتار، اصول اساسی، تعهد سازمان نسبت به افراد، محیط و ... و تعهد افراد نسبت به سازمان. این اسناد جامع اخلاقی یکی از کامل‌ترین سندهای اخلاقی هستند که مورد بررسی قرار گرفته‌اند. اسماعیل پورزنجان، شادنوش، خوش‌گفتار، مشعوف و شمسی کوشکی (۱۳۹۲) نیز به بررسی کدهای اخلاقی برای دانشجویان پرستاری در ایران پرداخته‌اند. در این پژوهش بیان شده است که محور مباحث در کدهای اخلاق حرفه‌ای پرستاری، مراقبت یا به عبارتی اخلاق در مراقبت‌های بالینی است، درحالی‌که محور مباحث در کدهای اخلاق دانشجویان پرستاری، آموزش است. به نظر می‌رسد تدوین کدها یا آیین‌های اخلاقی دانشجویان پرستاری با مضمون اخلاق در محیط‌های آکادمیک و آموزشی، شبیه به آنچه اکثر دانشکده‌های پرستاری کشورهای دیگر برای دانشجویان خود تدوین کرده و به‌عنوان راهنمای عملکردی به آن‌ها آموزش داده و ایشان را بر آن اساس مورد ارزیابی اخلاقی قرار می‌دهند، لازم است. علاوه بر این مصباحی و عباس زاده (۱۳۹۲) به بررسی الگوی سیستمی اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی پرداخته‌اند. در این پژوهش بیان شده است که زمینه‌ی اخلاق در آموزش عالی مفهومی چندبعدی است و منشأ اثربخشی در آن است به همین دلیل مورد توجه بسیاری از دانشگاه‌ها است. مقاله‌ی حاضر در دو بخش ارائه شده است. بخش اول تبیین

مؤلفه‌های مؤثر در اخلاق حرفه‌ای بر اساس تجارب، دیدگاه‌ها و ادراکات اطلاع‌رسان‌های تأثیرگذار و بخش دوم نیز با بهره‌گیری از مدل سیستمی، رابطه‌ی بین متغیرهای ارائه‌شده را در نظام آموزش عالی نشان می‌دهد. این پژوهش به روش کیفی تئوری زمینه‌ای در دانشگاه‌های شهید باهنر، علوم پزشکی، پیام نور و آزاد کرمان انجام شده است. در این پژوهش به تحلیل محتوای مصاحبه‌های ۳۷ اطلاع‌رسان تأثیرگذار پرداخته شده است. یافته‌های این مطالعه مؤید وجود ۵ درون‌مایه‌ی سایه بانی و ۱۷ درون‌مایه‌ی فرعی است که عبارت‌اند از:

- ۱- عوامل اخلاق فردی (استانداردهای اخلاق فردی، اعتقاد قلبی، خودکنترلی، وجدان)، ۲-
- عوامل مدیریتی (نقش الگویی مدیران، رفتار خیرخواهانه، مشارکت در تصمیم‌گیری)، ۳-
- عوامل سازمانی (گزینش و به‌کارگیری، برنامه‌های راهبردی اخلاق، فرهنگ‌سازمانی) بود ۴-
- عوامل اخلاق شغلی (اخلاق آموزشی، اخلاق پژوهشی و اخلاق ارتباطی) ۵- عوامل فرا سازمانی (فرهنگ، شرایط سیاسی، اعتماد عمومی، شرایط اقتصادی). علی‌پور و شالباف (۱۳۸۷) به اخلاق در آموزش مجازی پرداخته‌اند. در این پژوهش بیان شده است که پیشگیری از بروز مصادیق گوناگون غیراخلاقی در محیط آموزش مجازی امر بسیار مهمی است؛ بنابراین تدوین مسئولیت‌های اخلاقی سازمان‌های آموزش مجازی در قبال حقوق خود و دیگران، به سبب جریان آزاد و فراخ‌دامنی گسترده‌ی ارتباطات الکترونیکی، ضروری است. روش پژوهش حاضر مطالعه‌ی تحلیلی بوده که ضمن ترسیم دقیق معنای اخلاق از حوزه‌ی معرفتی روان‌شناختی و آموزش مجازی و جامع‌نگری نسبت به تعیین مرز محیط داخلی و خارجی سازمان با رویکرد به آرمان‌ها، ارزش‌ها و تعهدات سازمان، به مفهوم‌سازی اخلاق آموزش مجازی پرداخته است. بنابر یافته‌های پژوهش حاضر اخلاق آموزش مجازی را می‌توان مسئولیت‌های اخلاقی سازمان در قبال محیط داخلی (مدیران، مشاوران، استادان، کارکنان و ...) و محیط خارجی (ناشران، تصمیم‌گیرندگان، اولیا و مربیان، دولت و ...) و الگوهای رفتاری ارتباطی مبتنی بر رعایت حقوق دیگران تعریف کرد. این پژوهش درصدد توضیح مفهوم اخلاق آموزش مجازی بوده و ضمن تأکید بر ضرورت و نیاز، به مفهوم‌سازی در این حیطه پرداخته است. دانشگاه پینیکس^۱ (۲۰۲۰) و دانشگاه ویتواترنند^۲ (۲۰۱۹) به ارائه‌ی سند اخلاقی برای دانشگاه خود پرداخته است. این سند دارای بخش‌هایی است اما تأکید اصلی آن‌ها بر اخلاق

^۱ University of Phoenix

^۲ University of the Witwatersrand

پژوهش، اخلاق دانشجویی و شرایط حاکم بر آن است. این سند گرچه به روز است اما نیاز است که توجه بیشتری به تمامی مسائل مطرح در سند اخلاقی دانشگاهی داشته باشد. بارنهرن، باک، اوتنهاف دی جانگ و دیگران^۱ (۲۰۱۷) نیز به بررسی زمینه علل و ویژگی‌های ارجاع دانش آموزان پزشکی به هیئت‌مدیره حرفه‌ای پرداخته‌اند. در این پژوهش به ارائه‌ی رفتارهای غیرحرفه‌ای و حرفه‌ای دانشجویان پزشکی پرداخته شده است. رویکرد این پژوهش روش ترکیبی و توصیفی است و مشخص شد که جنسیت و ملیت بر روی رفتارهای غیرحرفه‌ای تأثیر دارد اما تحقیقات آینده باید در زمینه‌ی تأثیر برنامه‌ی درسی بر اخلاق غیرحرفه‌ای را مورد بررسی قرار دهد. دانشگاه آمستردام^۲ (۲۰۱۷) و دانشگاه ویک فارست (۲۰۱۷) به ارائه‌ی منبعی در زمینه‌ی کدهای رفتاری کارمندان و دانشجویان، مقررات و سیاست‌های رفتاری و اجتماعی، رفتارهای شخصی، جرائم و اصول آن، سوء رفتارهای علمی و گذشت‌های (بخشش) پزشکی پرداخته‌اند. علاوه بر این دانشگاه هوارد^۳ (۲۰۱۶) به ارائه سند اخلاقی برای دانشگاه خود پرداخته است. این سند نیز دارای بخش‌های مختلفی است که با توجه به آن‌ها، کدهای اخلاقی بیان شده است. این بخش‌ها به‌عنوان مثال شامل دانشجویان، اعضای هیئت‌علمی، مدیران، کارکنان است. آدامز، تاشچیان، شر^۴ (۲۰۰۱) نیز مقاله‌ای با عنوان کدهای اخلاق به‌عنوان سیگنال برای رفتار اخلاقی ارائه کرده‌اند که به بررسی کدها و رفتار اخلاقی پرداخته است. هدف این تحقیق بررسی تأثیر کدهای اخلاقی بر درک رفتار اخلاقی است. در این بررسی این نتیجه حاصل شده است که سازمان‌های دارای کدهای اخلاقی، رفتار بهتری در میان کارکنان، مدیران و ... خود دارند؛ بنابراین جنبه‌ی کلیدی جو سازمانی، مانند تضمین رفتار اخلاقی، آزادی و رضایت نیازمند کدهای اخلاقی است. با بررسی پیشینه‌ی پژوهش، خلأ در زمینه‌ی پژوهش حاضر احساس می‌شود. اخلاق و به‌ویژه اخلاق آموزش به میزان لازم مورد توجه قرار نگرفته است. در واقع در حال حاضر تحقیق کاربردی مناسبی در این زمینه صورت نگرفته و در نتیجه کار مناسبی نیز در این زمینه به‌ویژه در دانشگاه‌ها صورت نگرفته است. این امر به‌ویژه در ایران و دانشگاه‌های ایران کاملاً مشهود است اما با این وجود اکنون بسیاری از اساتید، مدیران و روسای دانشگاه‌ها به اهمیت اخلاق آموزش و در نتیجه به اهمیت

¹ Barnhoorn, Bolk, Ottenhoff- de Jonge, Mook, Beaufort

² University of Amsterdam

³ Howard University

⁴ Adams, Tashchian, Shore

تدوین نظام‌نامه جامع اخلاق آموزش پی برده‌اند؛ بنابراین انجام پژوهشی جامع در این زمینه کمک بسیاری به‌منظور تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش در دانشگاه‌ها می‌کند چرا که پژوهش حاضر نمونه‌ای کاربردی و عملیاتی برای نظام آموزشی کشور و دانشگاه‌ها به‌منظور تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش است؛ بنابراین هدف از پژوهش حاضر بیان فازهای مختلف مطرح در تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش وزارت عتف به‌عنوان نمونه‌ای کاربردی و عملیاتی است.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با توجه به حضور پژوهشگران در محیط و دغدغه‌مند بودن با استفاده از روش اقدام پژوهی صورت گرفته است. در این پژوهش از بهینه‌کاوی^۱ و کدگذاری نیز استفاده شده است. اقدام پژوهی یکی از روش‌های تحقیق کیفی محسوب می‌شود که در محیطی انجام می‌شود که افراد و به‌ویژه مسئولان تلاش‌هایی در جهت ارتقا و بهبود عملکردهای مختلف نهاد یا سازمان دارند. اقدام پژوهی جز پارادایم‌های جدید یعنی پژوهش از طریق همکاری و تشریک‌مساعی است که بیشتر به پژوهش با مردم به‌جای پژوهش برای مردم می‌پردازد. اقدام پژوهی مبتنی بر تئوری تغییر اجتماعی است که به مسائل و مشکلات جامعه، سازمان‌ها و نهادها پرداخته و هم‌زمان با آن اقداماتی برای حل مشکل، مسئله و بهبود صورت می‌گیرد (عابدی و همکاران، ۱۳۸۶، ۷۵) زیرا اقدام پژوهی مداخله‌ای مثبت در شرایط دنیای واقعی است که نتایج آن طیف وسیعی از کاربردها را دارا است.

نتایج

از تابستان سال ۱۳۹۸ طی صحبت‌های مقدماتی که میان دکتر خاکی صدیق (معاون محترم آموزشی وزارت عتف) و دکتر قراملکی (رئیس انجمن اخلاق کاربردی ایران) صورت گرفت تصمیم بر تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش وزارت عتف شد. تدوین این نظام‌نامه که با همکاری معاونت آموزشی وزارت عتف و انجمن اخلاق کاربردی ایران بود دارای فازهای

^۱ Benchmarking

مختلفی است که در ادامه به تفکیک هر یک از فازهای پنج‌گانه و مراحل مختلف آن بیان شده است.

فاز اول

۱. طراحی و تدوین الگوی اولیه‌ی نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش
۲. تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها (مانند راهبرد مشارکت حداکثری، مطالعه تطبیقی و ...)
۳. انتخاب همکاران و سازمان‌دهی سرمایه انسانی

فاز دوم

۱. مطالعات تطبیقی بیانیه‌های اخلاقی در دانشگاه‌های داخل و خارج از کشور
۲. مطالعه میراث معرفتی در اخلاق دانشگاهی و اخلاق آموزش
۳. برگزاری جلسه‌ی هماهنگی و تبادل نظر میان معاونت آموزشی وزارت علوم و اعضای انجمن اخلاق کاربردی ایران
۴. ارائه الگوی پیشنهادی نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش دانشگاه‌ها

فاز سوم

۱. برنامه‌ریزی کارگاه‌های آموزشی-مشاوره‌ای اخلاق آموزش
 ۲. سازمان‌دهی اساتید و ایجاد ارتباط با مسئولان مربوطه (معاونان آموزش و کارشناسان) در دانشگاه‌های دبیر
 ۳. برگزاری کارگاه‌های آموزشی-مشاوره‌ای (۴۱) برحسب محورهای ۱۷‌گانه‌ی نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی و عهدنامه‌ی اخلاقی به دبیری یک دانشگاه در هر کدام از مناطق ۱۰‌گانه
- هدف از برگزاری کارگاه‌ها: افزایش حساسیت اخلاقی نسبت به اخلاق آموزش در دانشگاه‌ها، جلب مشارکت دانشگاهیان، جمع‌آوری نظرات ارزشمند دانشگاهیان، تسهیل پیاده‌سازی نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق و ایجاد بستر فرهنگی و آموزش غیرمستقیم اخلاق آموزش
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی-مشاوره‌ای در هر یک از محورهای ۱۷‌گانه پیشنهادی نظام‌نامه جامع اخلاق آموزش با حضور دو استاد به‌صورت تعاملی، به‌منظور اخذ دیدگاه‌های همکاران

- آمار مربوط به ۴۱ کارگاه آموزشی-مشاوره ای برگزار شده در این فاز شامل مواردی است که در ادامه بیان شده است: ۸۵ ساعت کارگاه، مشارکت ۱۸۳۵ نفر در سطح دانشگاه‌های کشور (هیئت علمی (۱۵۰۵)، کارشناس (۲۳۵) و دانشجو (۹۵))، ۳۸۵۴ نفر ساعت و به دبیری ۱۸ دانشگاه

۴. مستندسازی کارگاه‌ها و ارائه دیدگاه‌های همکاران به دبیرخانه‌ی وزارت عتف توسط استاد دوم
۵. تحلیل، پایش و تبدیل داده‌ها به کدها و خط‌مشی‌های اخلاقی در ذیل هر کدام از محورهای ۱۷ گانه نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق
۶. ادغام محورهای نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش از ۱۷ محور به ۱۲ محور به‌منظور سازمان‌دهی راحت‌تر کارگروه‌ها (ادغام محورهای مسئولیت‌های اخلاقی حوزه‌ی آموزش در قبال جامعه و مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال سپهر عمومی و رسانه، ادغام محورهای مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه در قبال اعضای هیئت‌علمی، مدیران، کارشناسان آموزش و گروه‌های آموزشی و درنهایت ادغام محورهای عهدنامه‌ی اخلاقی کارشناسان آموزش، مدیران و گروه‌های آموزشی)
۷. تدوین پیش‌نویس نخست نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش

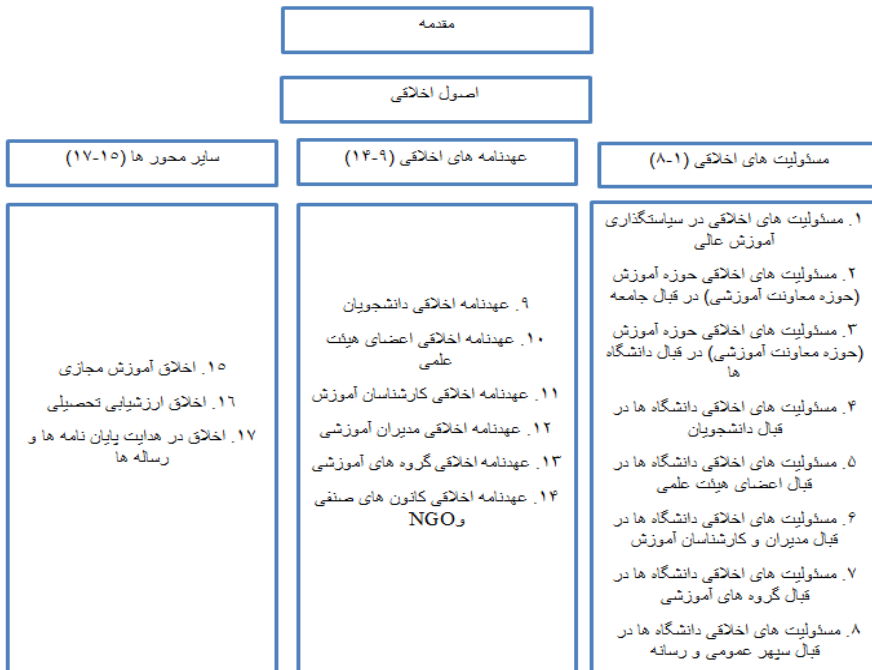
فاز چهارم

۱. برنامه‌ریزی و انجام هماهنگی با معاونت محترم آموزشی وزارت عتف و دانشگاه‌های دبیر به‌منظور تشکیل کارگروه‌ها
۲. تشکیل ۱۲ کارگروه تخصصی بر اساس محورهای ادغام‌شده نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش با ترکیبی از اشخاص حقیقی و حقوقی در توزیع ملی
۳. ارائه‌ی اطلاعات طبقه‌بندی‌شده حاصل از کارگاه‌ها و همچنین یافته‌های حاصل از مطالعات تطبیقی (داخل و خارج کشور) به کارگروه‌ها بر اساس محورهای نظام‌نامه
۴. برگزاری کارگروه‌ها با هدف نقد، تحلیل و تکمیل خط‌مشی‌ها و کدهای اخلاقی حاصل از پیش‌نویس نخست نظام‌نامه در هر کدام از مناطق ۱۰ گانه و بر اساس محورهای نهایی شده نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش (حداقل یک کارگروه در حوزه‌ی معاونت آموزشی و هر منطقه آموزشی) و تدوین پیش‌نویس هر کدام از محورهای نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش

- ترکیب کارگروه‌ها ۱ تا ۳ نفر هیئت علمی از دانشگاه دبیر و ۳ استاد از انجمن اخلاق کاربردی (در کل ۶ تا ۸ نفر)
- هر کارگروه زیر نظر یک استاد از انجمن اخلاق کاربردی، یک دبیر و نمایندگانی از گروه‌های هدف در دانشگاه‌ها و ...
- برگزاری ۵ ساعت جلسه در هر کارگروه در مدت ۱ تا ۱/۵ ماه
۵. خرجی فاز چهارم تدوین پیش‌نویس دوم نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش جهت ارائه به معاون محترم آموزشی وزارت عتف

فاز پنجم

۱. رؤیت پیش‌نویس دوم به‌وسیله‌ی معاون محترم آموزشی وزارت عتف
 ۲. اخذ دیدگاه‌های انتقادی و تکمیلی معاونت آموزشی وزارت عتف
 ۳. اعمال دیدگاه‌های اخذشده و تهیه‌ی پیش‌نویس سوم
 ۴. ارائه‌ی پیش‌نویس سوم نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش به مدیران مرتبط با حوزه‌ی آموزش وزارت عتف و سازمان سنجش و اعضای هیئت علمی، کارشناسان و دانشجویان و درخواست دیدگاه‌ها و ملاحظات از طریق اتوماسیون و اخذ دیدگاه‌ها (به‌صورت ارائه در فضایی با رابط کاربردی مناسب و امن)
 ۵. تحلیل و پایش دیدگاه‌های اخذشده به‌منظور اعمال در پیش‌نویس نهایی نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش
 ۶. تدوین پیش‌نویس نهایی نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش در گروه منتخبی از استادان انجمن اخلاق کاربردی و یک نفر نماینده از معاونت آموزشی و تقدیم آن به مقام وزارت جهت تنفیذ
- اعضای گروه منتخب: ۳ استاد از انجمن اخلاق کاربردی، کارشناس اخلاق آموزش وزارت عتف، دکتر قراملکی و نماینده معاونت آموزشی وزارت عتف (در کل ۶ نفر)
- ۴ جلسه ۲ ساعته ترجیحاً به‌صورت حضوری
- درنهایت می‌توان نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش را به‌صورت زیر (شکل ۱) ارائه کرد که توضیحات مربوط به هر محور از آن بیان شده است.

شکل (۱) الگوی پیشنهادی نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش وزارت عتف

۱. مسؤلیت‌های اخلاقی در سیاست‌گذاری آموزش عالی

این محور از نظام‌نامه به مسؤلیت‌های اخلاقی در سیاست‌گذاری آموزش عالی برمی‌گردد که مخاطب آن بیشتر مدیران مربوطه در وزارت عتف و بعضی از مدیران دانشگاهی هستند. سیاست‌گذاری آموزش عالی به‌عنوان اساسی‌ترین رکن برقراری اخلاق آموزش مطرح است که می‌توان موارد زیر را برای مثال در این زمینه بیان کرد

۱. تدوین سیاست کارآمد و اخلاق مدار ۲. تدوین سیاست‌هایی که به حق و حقوق کلیه ذینفعان حساس باشد حقوق آنان را در نظر بگیرد ۳. وظیفه پاسخگویی و نگاه نقادانه به خود داشتن (سیاست‌گذار) ۴. تدوین و اجرای سیاست‌گذاری که منتج به راحتی و منفعت جامعه شود ۵. ایجاد فضیلت در جامعه ۶. ایجاد فضای ایمن و امن برای رشد و بالندگی اساتید و دانشجویان (در حمایت از نگاه نقادانه و مطالبه حقوق حقه)

۲. مسئولیت‌های اخلاقی حوزه‌ی آموزش (حوزه معاونت آموزشی) در قبال جامعه

این محور از نظام‌نامه به مسئولیت‌های اخلاقی حوزه‌ی آموزش در قبال جامعه می‌پردازد؛ بنابراین این محور بیشتر تمرکز بر پاسخگو بودن دارد. اگر آموزش عالی بخواهد به اهداف والای خود برسد باید به‌خوبی جامعه و نیازهایش را در دل خود جای دهد. موارد زیر را برای مثال در این زمینه بیان کرد

۱. تولید علم در راستای حل مشکلات جامعه
۲. آموزش اخلاق فردی و اجتماعی در دانشگاه
۳. بازطراحی دروس عمومی و شکل‌دهی آن‌ها به‌نحوی که دانشجویان اخلاقی تربیت کنند
۴. نمونه بودن رفتار سازمانی دانشگاه به‌عنوان نمونه و الگو برای اخلاقی‌تر شدن جامعه
۵. اولویت دادن به اخلاق به‌عنوان یک اصل، نه به‌عنوان یک امر فرعی
۶. اخلاقی کردن جامعه از طریق آموزش اخلاق به دانشجویان
۷. سختگیری در فارغ‌التحصیل شدن دانشجویان (دکتری) که شایستگی‌های لازم علمی را ندارند
۸. اخذ تعداد مناسب دانشجو با توجه به نیازهای کشور

۳. مسئولیت‌های اخلاقی حوزه‌ی آموزش (حوزه معاونت آموزشی) در قبال دانشگاه‌ها

این محور از نظام‌نامه به مسئولیت‌های اخلاقی حوزه‌ی آموزش به‌ویژه وزارت عتف در قبال دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی می‌پردازد. موارد زیر را برای نمونه برای این محور می‌توان بیان کرد

۱. حوزه‌ی کارمندان آموزش (حفظ حرمت انسانی، عذرپذیری خطای سهوی، اهتمام نسبت به ارتقای سطح دانش، نگرش و مهارت، پیگیری مسائل و مشکلات فناوری و تجهیزاتی)
۲. حوزه‌ی ریاست دانشگاه (معرفی مدیران لایق و منصف، ارائه مدون رهنمودهای راهبردی، نقدهای مشفقانه، مشارکت و بازمهندسی فرآیندهای اجرائی)
۳. حوزه‌ی حراست و انتظامات (تسهیل ارتباطات سازمانی، مشارکت در حفظ سلامت سازمان و پیشگیری از وقوع آسیب در سازمان، صداقت و شفافیت، آگاهی بخشی در خصوص خلل و فرج‌های قانونی فساد ساز در دانشگاه)
۴. حوزه‌ی اداری - مالی (تسهیل ارتباطات سازمانی، شفافیت در اسناد مالی، صرفه‌جویی و قناعت و اجتناب از تحمیل هزینه‌های غیرضروری به دانشگاه، امانت‌انگاری و حفظ اموال سازمان)
۵. حوزه‌ی هیئت‌امنا (مشارکت در تصمیم‌سازی، ممیزی اخلاقی فرآیندها و مصوبات، اطلاع بخشی نسبت به خلأهای مقرراتی در حوزه‌ی آموزش، آگاه ساختن در خصوص فرصت‌ها و تهدیدات کیفیت آموزش)
۶. حوزه‌ی معاونت امور فرهنگی (ارائه

رهنمودهای راهبردی و ایده‌های کاربردی، همکاری و مشارکت در اجرای برنامه‌های فرهنگی، تقدیر از برنامه‌های خلاقانه و نو) ۷. حوزه‌ی قوانین و مقررات دانشگاه (التزام به استثنانپذیری به مقررات، گزارش نقصان و خلل‌های مقررات، ممیزی اخلاقی مقررات و شیوه‌نامه‌ها، آگاهی بخشی مقررات جدید) و ...

۴. کارگاه نمونه مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال دانشجویان

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال دانشجویان است. دانشجویانی که کلیدی‌ترین عناصر دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی محسوب می‌شود. برای این محور موارد زیر را به‌عنوان نمونه می‌توان بیان کرد

۱. فراهم کردن امکانات مادی و امکان تحصیل رایگان برای دانشجویان به‌خصوص دانشجویان نخبه ۲. اطلاع‌رسانی در مورد امکان بهره‌مندی دانشجو از استاد موردنظر پیش از پذیرش وی در دانشگاه ۳. ایجاد بانک اطلاعاتی اساتید دانشگاهی کشور و تخصص‌های آن‌ها ۴. تکریم مادی و معنوی اساتید در راستای ایجاد الگو برای دانشجو ۵. مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال اعضای هیئت‌علمی

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال اعضای هیئت‌علمی است. اعضای هیئت‌علمی نیز عنصر مهمی از دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی محسوب می‌شوند. برای این محور موارد زیر را به‌عنوان نمونه می‌توان بیان کرد

۱. نشر مصوبات هیئت امنا دانشگاه به‌صورت شفاف ۲. حذف جذب دومرحله‌ای (آزمایشی - رسمی) اعضای هیئت‌علمی ۴. ارائه‌ی دستورالعمل‌ها و آئین‌نامه‌های مناسب ۵. تعیین و جذب مدیران توانمند ۶. داشتن برنامه‌ای (اصول) برای برخورد عادلانه با اعضا ۷. ایجاد بستری مناسب برای پژوهش هدفمند ۸. عدم تکیه (به‌صورت یک‌بعدی) بر پژوهش برای ارتقا یا تشویق

۵. مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال مدیران و کارشناسان آموزش

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال مدیران و کارشناسان آموزشی است. مدیران و کارشناسان آموزش مهم‌ترین عناصر اجرایی در زمینه‌ی سیاست‌گذاری آموزش عالی محسوب می‌شوند. برای این محور موارد زیر را به‌عنوان نمونه می‌توان بیان کرد

۱. احترام به حریم خصوصی افراد ۲. آگاه‌سازی مدیران و کارشناسان آموزش به صورت شفاف و کامل از هر آنچه به حقوق و منافع آنان مرتبط است. ۳. قدرشناسی از افراد لایق به نحو مقتضی و تفاوت قائل شدن بین افراد با عملکرد مطلوب و نامطلوب به نحو مقتضی ۴. تلاش برای توانمندسازی مدیران و کارشناسان از طریق آموزش‌های مداوم و ... ۵. دادن حق انتقاد و ارائه‌ی دیدگاه‌های خود به مدیران و کارشناسان و پاسخگویی در برابر انتقادات ۶. انتخاب مدیران و کارشناسان شایسته از نظر اخلاقی و علمی

۶. مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال گروه‌های آموزشی

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه‌ها در قبال گروه‌های آموزشی می‌شود. گروه‌های آموزشی بنا به ماهیت کاربردی خود نقش مهمی در اخلاق آموزش دارند. این محور از نظام‌نامه برای مثال می‌تواند شامل موارد زیر باشد

۱. احترام به حریم خصوصی افراد ۲. آگاه‌سازی اعضا و گروه‌ها به صورت شفاف و کامل از هرآن چه به حقوق و منافع آن‌ها مرتبط است ۳. قدرشناسی از افراد لایق به نحو مقتضی و تفاوت قائل شدن بین افراد با عملکرد مطلوب و نامطلوب به نحو مقتضی ۴. تلاش برای توانمندسازی اعضا و طرف‌های ذی‌نفع از طریق آموزش‌های مداوم و ... ۵. دادن حق انتقاد و ارائه دیدگاه به گروه‌ها و پاسخگویی در برابر انتقادات

۷. مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه در قبال سپهر عمومی و رسانه

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی دانشگاه در قبال سپهر عمومی و رسانه است. این محور از نظام‌نامه که ارتباط تنگاتنگ دانشگاه و رسانه است می‌تواند برای مثال شامل مواردی باشد که در ادامه بیان شده است

۱. آزادی بیان تا حد تبعیت آن از اصول، قوانین و آرامش جامعه ۲. فرهنگ‌سازی مناسب و داشتن انواع حمایت در جهت پررنگ شدن اخلاقیات در دانشگاه‌ها ۳. تمرکز بر دانشجوی اخلاق مدار به جای تمرکز بر کسب درآمد ۴. توجه مناسب نسبت به نخبگان جامعه ۵. توجه مناسب نسبت به رشد بحث رسانه در دانشگاه‌ها و جذب افراد توانمند و با اخلاق در این زمینه ۶. تعریف رشته‌های کاربردی برای جامعه و جذب دانشجو ۷. ترویج نکردن و تشویق مدرک‌گرایی ۸. بازنگری در دروس بین‌رشته‌ای، علوم پایه و بعضی از گرایش‌های رشته‌ها به منظور جلوگیری از بین رفتن آن‌ها ۹. تقلید نکردن از کشورهای پیشرفته بدون توجه به

مسائل کشور و فراهم کردن زیرساخت‌های لازم (محتوا و ...) ۱۰. امکان ایجاد فضای امن برای گفتگو

۸. عهدنامه‌ی اخلاقی دانشجویان

این محور از نظام‌نامه شامل عهدنامه‌ی اخلاقی دانشجویان است. عهدنامه‌ی اخلاقی دانشجویان شامل مسئولیت‌های اخلاقی دانشجویان در قبال صاحبان حق به‌ویژه با تأکید بر بعد آموزش است. برای مثال برای این محور می‌توان موارد زیر را بیان کرد

۱. قانون‌پذیری و پایبندی به مقررات و آئین‌نامه‌ها ۲. آراستگی ظاهری، حسن سلوک، وقار و متانت ۳. احترام گذاشتن به اساتید ۴. انتقادپذیری ۵. ارتباط همراه با تکریم استادان ۶. الگو بودن برای سایر دانشجویان ۷. ارتقاء یادگیری با شیوه یاددهی مناسب ۸. زمینه‌سازی برای امکان مشارکت همه دانشجویان همکلاسی ۹. تعامل سازنده و آگاهانه با گروه‌های آموزشی ۱۰. روابط سازنده با دانشجویان ۱۱. توجه به منافع دانشگاه

۹. عهدنامه‌ی اخلاقی اعضای هیئت‌علمی

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی اعضای هیئت‌علمی در قبال صاحبان حق به‌ویژه با تأکید بر بعد آموزش است که برای مثال می‌توان موارد زیر را نام برد

۱. اصلاح شدن قوانین مربوط به پژوهش ۲. برخورداری از فضای دوستانه و سالم در محیط دانشگاه ۳. برخورداری از فرصت و شرایط برای داشتن زندگی اخلاقی و شایسته ۴. پایبندی درونی به اخلاق و اصلاح نگرش به منزلت این حرفه ۵. دوری از رقابت ناسالم با همکاران

۱۰. عهدنامه‌ی اخلاقی کارشناسان آموزش

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی کارشناسان آموزش می‌شود. برای این محور می‌توان موارد زیر را بیان کرد

۱. پاسخگویی به سؤالات دانشجویان ۲. حضور به‌موقع در محل کار ۳. دانشجو را با احترام مخاطب قرار دهد ۴. از طریق کانال‌های ارتباطی اطلاعات ۵. نسبت به مشکلات دانشجو حساس و همدلی و همراه باشد ۶. آشنایی با قوانین و مقررات و راهنمایی درست ۷. اشراف به آیین‌نامه‌ها ۸. عدم ارجاع کار به دیگران و ایجاد گردش کاری مضاعف ۹. گوش نکردن به تلفن‌ها و کنجکاوای در زندگی خصوصی و امانت‌داری و رازداری ۱۰. آموزش و راهنمایی در حین انجام کار مشترک و بالا بردن روحیه‌ی مشارکت ۱۱. امانت‌داری ۱۲. مواظبت از اموال

دولت ۱۳. جلوگیری از استفاده از کاغذ و برق و هدر رفت منابع ۱۴. انجام به موقع و درست وظایف شغلی

۱۱. عهدنامه‌ی اخلاقی مدیران آموزشی

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی مدیران آموزشی است. مدیران آموزشی مهم‌ترین نقش را در نهادینه کردن اخلاق آموزش در آموزش عالی دارند. موارد زیر را برای مثال می‌توان برای این محور بیان کرد

۱. پرداخت حقوق و مزایای متناسب با خدمات ارائه شده ۲. تکریم همکاران ۳. حفظ کرامت همکاران ۴. شنیدن دیدگاه‌ها و نظرات آن‌ها در تصمیم‌سازی‌ها ۵. دوری از نگاه ابزاری به آنان ۶. جلب مشارکت کارشناسان آموزش در جلسات با معاونان و مدیران بالاتر ۷. برگزاری نشست‌های سالانه با حضور کارشناسان آموزش ۸. حمایت مالی ۹. حمایت حقوقی ۱۰. تدارک جلسات مشترک برای کارشناسان آموزش جهت ملاقات با معاونان و مدیران بالاتر و بیان مشکلات ۱۱. برگزاری نشست‌های سالانه با مسئولان دانشگاه جهت طرح مشکلات ۱۲. پرداخت اضافه‌کاری برای کارکنانی که خارج از شرح وظایفشان کار می‌کنند ۱۳. جبران خدمات برای کارکنانی که خارج از ساعت کاری، کار می‌کنند ۱۴. پرداخت اضافه‌کار برای کارکنانی که دورکاری انجام می‌دهند.

۱۲. عهدنامه‌ی اخلاقی گروه‌های آموزشی

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی گروه‌های آموزشی است. موارد زیر را برای مثال می‌توان برای این محور بیان کرد

۱. آسیب‌های تقلیل کیفیت کارهای تیمی و توجه به کمیت در ارائه‌ی مقالات، طرح‌های پژوهشی و ... ۲. معضلات تغییرات مداوم قوانین ارتقای اساتید و دانشجویان ۳. مشکلات درک نادرست نظام تفکر فلسفی در بارآوری تربیتی افراد و عدم احترام به کرامت انسانی در سیستم‌های اداری و اجتماعی ۴. اشاره به نقایص بسیار در نظام اداری موجود و ضد انسانی بودن آن ۵. نقد به اطلاع‌رسانی ضعیف کارگاه قبل از برگزاری از حیث محتوای ارائه شده و رزومه‌ی ارائه‌دهندگان ۶. لزوم تعمیم آموزش‌های اخلاقی از دانشگاه به بستر جامعه ۷. در نظر گرفتن اخلاقیات در استخدام‌ها

۱۳. عهدنامه‌ی اخلاقی کانون‌های صنفی و NGO

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی کانون‌های صنفی و NGO است. این بخش از نظام‌نامه نیاز به توجه ویژه دارد. موارد زیر را برای مثال می‌توان برای این محور بیان کرد

۱. قانون‌گرایی و رعایت قوانین و مقررات ۲. تعامل سازنده با خود ۲. نیاز دانشگاه‌ها به کمک در ارائه‌ی آموزش مجازی به‌ویژه در دوره کرونا ۳. روابط سازنده‌ی اعضای کانون‌ها و سمن‌ها با منابع انسانی در محیط درونی به‌عنوان مثال اعضای کانون صنفی اساتید (استاد با دانشجو-استاد با کارمند- استاد با مدیران آموزشی و...) ۴. رشد یادگیری دانشجویان به‌عنوان صاحبان حق ۵. مشارکت دانشجویان در یادگیری ۶. ارتقاء سطح کیفی گروه‌های آموزشی ۷. تعامل با سایر همکاران ۸. تعامل سازنده با دانشگاه

۱۴. اخلاق آموزش مجازی

این محور از نظام‌نامه شامل خط‌مشی‌های مطرح در اخلاق آموزش مجازی است. اخلاق آموزش مجازی بحث مهمی است که امروزی با توجه به شرایط کرونایی بسیار پر رنگ شده است. موارد زیر را برای مثال می‌توان برای این محور بیان کرد

۱. ایجاد شیوه متفاوتی از ارزیابی اساتید توسط دانشجویان ۲. حق استفاده از فایل‌های ضبط‌شده‌ی تدریس اساتید فقط مختص دانشجویان همان کلاس باشد ۳. برخورداری از اینترنت با کیفیت ۴. حق مالکیت اساتید در محتواهای دروس ۵. در نظر گرفتن حقوق و پاداشی جهت اضافه‌کاری‌های اساتید که به تولید محتواهای الکترونیکی جهت برگزاری کلاس‌های درس دارند و راهنمایی‌هایی که در طول شبانه‌روز برای دانشجویان دارند ۶. احراز هویت واقعی شرکت‌کنندگان در کلاس درس ۷. دانشجویان مهارت‌های لازم جهت شرکت در کلاس‌های درس مجازی را داشته باشند چراکه در پیشبرد کیفیت و روند تدریس استاد تأثیر دارد ۸. کمک‌هزینه‌ی خرید تجهیزات آموزش مجازی

۱۵. اخلاق در هدایت پایان‌نامه و رساله (استاد راهنما، مشاور و داور)

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی در هدایت پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها است. اخلاق در هدایت پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها دارای اهمیت بسیاری است که به‌ویژه در شرایط کرونایی ایجادشده این محور از نظام‌نامه بیش‌ازپیش پر رنگ شده است. موارد زیر را برای مثال می‌توان برای این محور بیان کرد

۱. حق دانشجو در استفاده از استاد موردعلاقه برای هدایت پایان‌نامه/رساله ۲. حق استاد در برخورداری از یک محیط دانشگاهی و به‌دوراز خصومت در فرایند داوری رساله/پایان‌نامه ۳. ساده بودن شرایط و آئین‌نامه‌ها برای تقبل هدایت رساله و پایان‌نامه‌ها ۴. آزادی دانشجو به اخذ رساله/پایان‌نامه با استاد موردنظر تا حد امکان ۵. بهره‌مندی از تسهیلات مالی کافی برای چاپ مقالات مستخرج از پایان‌نامه/رساله در مجلات معتبر بین‌المللی ۶. رویه‌های سالم و اخلاقی در فرایند هدایت رساله/پایان‌نامه (اجتناب از انجام وظایف پژوهشی دانشجویان توسط استاد) ۷. برخورداری از مقدار کافی از جبران خدمات (دستمزد) برای هدایت باکیفیت و مطلوب رساله/پایان‌نامه ۸. روشن بودن شرح وظایف اساتید در فرایند هدایت و داوری ۹. وجود نظارت بر انجام وظایف اساتید ۱۰. وجود فضای صادقانه و صریح برای اجرای آئین‌نامه‌ها و قوانین

۱۶. اخلاق ارزشیابی تحصیلی

این محور از نظام‌نامه شامل مسئولیت‌های اخلاقی در ارزشیابی تحصیلی است. اخلاق ارزشیابی تحصیلی نیز از جمله محورهای مهمی از نظام‌نامه است که با توجه به شرایط کرونایی و مشکلات موجود در ارزشیابی تحصیلی بیش‌ازپیش اهمیت پیدا کرده است. موارد زیر را برای مثال می‌توان برای این محور بیان کرد

۱. جهان‌بینی و ارزش‌شناسی شخص در تدریس و ارزشیابی مهم است و با توجه به این مورد می‌شود مصداق‌ها را برای هر شخص در نظر گرفت ۲. آشنایی و مفهوم‌شناسی نظریه‌های یادگیری برای اساتید مقوله‌ی مهمی است. این مورد کمک‌کننده برای انتخاب روش ارزشیابی هرکدام توسط اساتید است. ۳. تدریس از ارزیابی جدا نیست و ارزشیابی جزئی از تدریس است چرا که در آموزش مجازی، ارزشیابی فرآیند محور بیشتر مدنظر است ۴. منعطف بودن قوانین و در نظر گرفتن تبصره‌ها در جهت اخلاق ارزشیابی تحصیلی را در نظر گرفت. به‌طور مثال دانشجویی که به دلیل مشکلی نتوانسته آماده‌ی امتحان دادن باشد و در طول سال کوشا بوده است، با شرکت نکردن در امتحان، برای ایشان نمره‌ی مردودی و صفر لحاظ می‌شود که اگر در این صورت از منظر اخلاق نگریسته شود، بی‌اخلاقی است، ولیکن با منعطف بودن قوانین و لحاظ تبصره‌هایی که امکان ارزیابی فرد در تاریخی دیگر لحاظ شود، مسئله را اخلاقی‌تر می‌کند ۵. قانون به‌صورت محلی اتخاذ شود و قوانین کلی کمتر باشد، به نظر جالب نیست. چراکه وقتی صحبت اخلاقیات به میان می‌آید که وضع و اعمال قوانین کلی مثر ثمر نبوده و نیاز به بروز مباحث اخلاقی داریم ۶. مؤلفه‌های ارزشیابی آموزش مجازی و حضوری به‌طور

ملموس در این مدل مورد توجه قرار بگیرد و خلط موارد نشود. ۷. متناسب با هر رشته، برای هر یک از مؤلفه‌های ارائه‌شده در مدل، راهکارهای عملیاتی تعریف و مطرح شود.

نتیجه‌گیری

در نظام آموزشی کشور مهم‌ترین مسئله‌ای که مطرح است اخلاق آموزش است. اخلاق آموزش است که موجب تحقق اهداف والای آموزش عالی و برجسته شدن نقش دانشگاه‌ها در جامعه می‌شود؛ بنابراین آموزش عالی و عالی‌ترین نهاد آن یعنی وزارت علوم نیازمند ابزاری است که بتوان اخلاق آموزش را به‌خوبی نهادینه کرد. تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش وزارت عتف گامی مهم در این زمینه است که تدوین اسناد اخلاقی را در تمامی دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی و در نتیجه نهادینه شدن اخلاق آموزش را تسهیل و تضمین می‌کند. تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش وزارت عتف دارای ۵ فاز است که هر کدام دارای مراحل مختلفی است. تمامی این فازها که با مشارکت خانواده‌ی بزرگ آموزش عالی صورت می‌گیرد در نهایت موجب تدوین این سند مهم ملی خواهد گشت؛ اما این را باید دانست که تدوین نظام‌نامه‌ی جامع اخلاق آموزش تنها گامی مهم در زمینه‌ی نهادینه شدن اخلاق آموزش در نظام آموزش عالی کشور است و باید اقدامات مقتضی مکمل دیگری نیز در این زمینه صورت گیرد.

منابع

۱. اسماعیل پورزنجانی، سیمین؛ شادنوش، نصراله؛ خوش گفتار، زهره؛ مشعوف، سهیلا و شمسی کوشکی، احسان (۱۳۹۲). درآمدی بر کدهای اخلاقی برای دانشجویان پرستاری در ایران. / *اخلاق پزشکی*، ۷ (۲۶)، ۲۹-۱۱.
۲. دانشگاه الزهرا (س) (۱۳۹۳). سند جامع اخلاقی دانشگاه الزهرا (س). بازیابی شده در ۲۰ خرداد ۱۳۹۷ از www.alzahra.ac.ir/SanadAkhlaghiAlzahra.pdf
۳. دانشگاه علامه طباطبایی (۱۳۹۹). نظام‌نامه و دستورالعمل اخلاق آموزشی. تهران، دانشگاه علامه طباطبایی.
۴. زرافشانی، محمدکیان؛ شرفی، لیدا و اطهری، زهرا (۱۳۹۷). بررسی عوامل انگیزشی در برقراری ارتباط بین دانشجویان و اساتید دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه (سال ۹۶-۱۳۹۵). *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۱ (۶)، ۱۱-۱.

۵. عابدی، احمد؛ شوخی، علیرضا و جعفری هرندی، بتول (۱۳۸۶). روش‌شناسی اقدام پژوهی و کاربرد آن در پژوهش‌های علوم رفتاری. *روش‌شناسی علوم انسانی (حوزه و دانشگاه)*، ۱۳ (۵۱)، ۷۱-۸۹.
۶. عبداللهی، حسین؛ غیائی ندوشن، سعید؛ طاهری، مرتضی؛ یادگارزاده، غلامرضا و تقی‌زاده، سعیده (۱۳۹۸). بررسی اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌های کشور و مقایسه آن با دانشگاه‌های برتر جهان با تأکید بر تدریس اثربخش. *پژوهش‌نامه اخلاق*، ۱۲ (۴۶)، ۷۱-۸۶.
۷. علی پور، احمد و شالیاف، عذرا (۱۳۸۷). اخلاق آموزش مجازی. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۳ (۱) و ۲، ۴۳-۵۰.
۸. فرامرز قراملکی. احد (۱۳۹۳). اخلاق حرفه‌ای. قم: مجنون.
۹. قائدی، مریم؛ مدهوشی، مهرداد؛ رازقی، نادر و صفایی قادیلالی، عبدالحمید (۲۰۱۸). علل و زمینه‌های فساد دانشگاهی و پیامدهای ناشی از آن. *پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۲۴ (۱)، ۱۱۳-۱۳۵.
۱۰. گروه مینا (۱۳۹۲). سند جامع اخلاقی گروه مینا. بازیابی شده در ۲۰ خرداد ۱۳۹۷ از: <http://www.mapnagroup.com/fa/files/2015/07/MAPNA-Group-Code-of-Ethics-fa-protected.pdf>
۱۱. مصباحی، مریم و عباس زاده، عباس (۱۳۹۲). الگوی سیستمی اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی (تحقیق کیفی). *اخلاق زیستی*، ۳ (۱۰): ۳۳-۱۱.
12. Adams, J.S., Tashchian, A. & Shore, T.H. (2001). Codes of Ethics as Signals for Ethical Behavior. *Journal of Business Ethics*, 29(3): 199-211.
13. Barnhoorn, P. C., Bolk, J. H., Ottenhoff-de Jonge, M. W., van Mook, W. N., & de Beaufort, A. J. (2017). Causes and characteristics of medical student referrals to a professional behaviour board. *International journal of medical education*, 8, 19.
14. Burnell, Beverly A. and Schnackenberg, Heidi L. (2015). *The Ethics of Cultural Competence in Higher Education*. USA: Apple Academic Press.
15. Howard University (2016). *Code of ethics and conduct*; [Cited 2018 May 28] available at: Howard University: <http://www.howard.edu/policy/codeofethics.pdf>
16. Macfarlane, B. (2004). *Teaching with Integrity: The ethics of higher education practice*. USA: RoutledgeFalmer.
17. University of Amsterdam (2017). *Code of conduct for staff and students*; [Cited 2017 May 6] available at: <http://student.uva.nl/en/content/az/confidential-adviser-for-undesirable-behaviour/code-of-conduct/code-of-conduct-for-staff-and-students.html>
18. University of Phoenix (2020). *2020 code of ethics*. USA: University of Phoenix.

19. University of the Witwatersrand (2019). Ethics Committees. [Cited 2018 May 11] available at: University of the Witwatersrand:
<https://www.wits.ac.za/research/researcher-support/research-ethics/ethics-committees/>
20. Wake Forest University (2017). *Student Code of Conduct*; [Cited 2017 May 11] available at: <http://static.wfu.edu/files/pdf/students/judicial-handbook.pdf>